

Prosjektrapport

Merking av fiskeri- og akvakulturprodukter

- utvikling av europeisk standard basert på NS 9405

Standard Norge, mars 2020

 Standard Norge Standard Norge Postboks 242 1326 Lysaker Telefon: 67 83 86 00 info@standard.no www.standard.no Foretaksregisteret NO 985 942 897	Standard Norge rapport	
	Tittel Merking av fiskeri- og akvakulturprodukter - utvikling av europeisk standard basert på NS 9405	
	Forfatter(e) Lars Erik Jensen	
ISBN 978-82-7202-796-3	Oppdragsgiver Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering	Oppdragsgivers referanse 901206 2016-2018
Dato 2020-03-31	Prosjektleder Lars Erik Jensen	Godkjent av
Orientering Dette er en sluttrapport som skisserer faglig bakgrunn, prosjektets omfang, problemstilling og formål, prosjektgjennomføring, oppnådde resultater og leveranser. Prosjektet er finansiert av Innovasjon Norge, Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering og Sjømatrådet.		
Prosjektnummer 2087-04-02	Stikkord Krav til etiketter for merking av distribusjonseenheter og paller	Antall sider 23

Innhold

1. Sammendrag	4
2. Innledning	6
2.1. Faglig bakgrunn for prosjektet	6
2.2. Prosjektets omfang	6
2.3. Prosjektorganisering	7
2.3.1. Styringsgruppen (Nasjonalt)	8
2.3.2. Prosjektgruppen (Europeisk)	8
3. Problemstilling og formål	9
3.1. Prosjektets effektmål	9
3.2. Prosjektets resultatmål	10
4. Prosjektgjennomføring	14
4.1. Beskrivelse av metodikk	14
4.2. Gjennomføring av prosjektet	14
4.2.1. Prosjektets delmål	14
4.2.2. Prosjektets arbeidsplan og milepæler	15
5. Oppnådde resultater, diskusjon og konklusjon	19
5.1. Oppnådde resultater	19
5.2. Diskusjon	19
5.3. Konklusjon	20
6. Hovedfunn	21
7. Leveranser	22

1. Sammendrag

Norge er en av verdens største sjømateksportører og i 2019 eksporterte Norge sjømat for 107,3 milliarder kroner.

Det er antatt at logistikk og administrasjonsrutiner i dag utgjør opp mot 15 prosent av matvarers salgsverdi og Norge ligger helt i front når det gjelder å effektivisere distribusjonen av sjømat til Europa og verden.

Sjømat Norge har understreket viktigheten av en felles europeisk standard, fordi en slik standard vil bidra til å fjerne enkelte tekniske hindre i vareflyten av sjømat fra Norge til EU. Hindrene oppstår som følge av at EU og Norge, til tross for EØS-avtalen, ikke har samme offentlige regelverk angående informasjonsplikt langs verdikjeden bl.a. knyttet til fangstlokasjon og redskap.

Den norske komiteen har påpekt at en europeisk standard basert på NS 9405, vil øke norske leverandørers konkurransekraft og redusere deres kostnader. En europeisk standard vil tilføre verdi gjennom bedre kvalitet, bedre sporbarhet, raskere levering, økt effektivitet, og forbedret matsikkerhet, samtidig som norske og europeiske virksomheter sikrer overholdelse av EU-forskriftene og Forordningene.

Gjennom Standard Norge sitt medlemskap i CEN har Norge tatt lederskap og sekretariat på utviklingen av en Europeisk standard. Den Europeiske standarden (EN 17099) er utviklet under norsk ledelse for å ivareta norske interesser og sikre at arbeidet er i tråd med nasjonale krav.

Den Europeiske standarden (EN 17099) er fastsatt i Europa og blir fastsatt i Norge som NS-EN 17099 i juni 2020.

Sluttrapporten tydeliggjør at Standard Norge er en organisasjon som nettopp skaper resultater gjennom våre komiteer, men peker også på utfordringene der Norge som stor eksportør av fiskeri- og akvakulturprodukter opplever utfordringer der vi ønsker å tilføre norsk kompetanse til Europa.

Sluttrapporten viser også til utfordringer knyttet til å sikre implementering i Europa.

Summary in English

Norway is one of the world's largest seafood exporters and in 2019 Norway exported seafood for NOK 107.3 billion.

It is estimated that logistics and management routines currently account for up to 15 per cent of the sales value of food products and Norway is at the forefront when it comes to streamlining the distribution of seafood products to Europe and the world.

Seafood Norway has emphasized the importance of a common European standard, because such a standard will help remove some technical barriers to the flow of seafood from Norway to the EU. The obstacles arise as a result of the fact that the EU and Norway, despite the EEA Agreement, do not have the same public regulations regarding the duty to provide information along the value chain, related to catch location and fishing gear.

The Norwegian Committee has pointed out that a European standard based on NS 9405 will increase the competitiveness of Norwegian suppliers and reduce their costs. A European standard will add value through better quality, better traceability, faster delivery, increased efficiency, and improved food security, while ensuring that Norwegian and European businesses ensure compliance with EU regulations and directives.

Through Standard Norway's membership in CEN, Norway has taken the leadership and secretariat on the development of a European standard. The development of EN 17099 under Norwegian management has safeguarded Norwegian interests and ensured that the work is in accordance with national requirements.

EN 17099 is set in Europe and is set in Norway as NS-EN 17099 in June 2020.

Standard Norway is an organization that is generating results through our committees, but will be faced with challenges where Norway, as a major exporter of fishery and aquaculture products, will experience challenges where we want to add Norwegian expertise to Europe.

The final report also points to challenges related to securing implementation in Europe.

2. Innledning

2.1. Faglig bakgrunn for prosjektet

Standard Norges komite for "merking av fiskekasser" ble opprettet basert på et initiativ fra Schenker, som påpekte betydelige utfordringer med transporten av fisk og fiskeprodukter, som følge av svært ulik praksis for merking. Den norske komiteen utviklet standarden - NS 9405 – *Fiskeri- og akvakulturprodukter - Krav til etiketter for merking av distribusjonsheter og paller ved omsetning av fiskeri- og akvakulturprodukter*, for å sikre bedre vareflyt og logistikk, med felles krav til merking av distribusjonsheter og paller.

Standard Norges komite besluttet i 2014 at NS 9405 skulle utvikles som en Europeisk standard (CEN). Begrunnelsen var at Norge er ledende i Europa på hvilken informasjon som skal følge fisk og fiskeprodukter og at NS 9405 bidrar med viktig informasjon om fiskens opprinnelse, fangststed og kvaliteten som bidrar til å løfte tilliten til Norsk Sjømat. I tillegg vil en felles europeisk standard redusere tiden og ressursene som kreves for å oppfylle juridiske forpliktelser, redusere driftskostnader og oppfylle stadig økende krav til sporbarhet for sjømatprodukter.

NS 9405:2014, ble fastsatt første gang i 1998 og revidert i 2014. Standarden har relevans for hele verdikjeden i sjømatnæringen, fra pakkerier, fiskeprodusenter, oppdrettere, innlandsomsetning, eksportører, transportører, soft- og hardwareleverandører, organisasjoner og myndigheter.

Store importører i Europa har stilt individuelle krav til informasjon på etikettene som har resultert i flere hundre ulike etiketter i en enkelt virksomhet. Synergiene for norske sjømateksportører, basert på standardiserte etiketter (NS 9405) vil ikke gi full effekt før resten av Europa og/ eller verden implementerer en felles standardisert løsning.

I 2015 startet et europeisk arbeid med å se på merking av fiskeri- og akvakulturprodukter, og Standard Norge startet arbeidet med å sikre forslag av ny Europeisk standard.

2.2. Prosjektets omfang

Selv om Norge har kommet langt i utviklingen av gode logistikk og distribusjonsløsninger er det fortsatt et stykke frem for Europa. Det finnes i dag et utall merkesystemer i Europa som inneholder forskjellig informasjon – og med forskjellig teknologi – som gjør merking uleselig og tidvis ubrukelig fra et ledd i verdikjeden til det neste.

Schenker har påpekt at det ikke er gitt at "en pall" er den samme i en forsendelse hele veien fra pakkeri til mottaker i Europa. Paller blir delt og pakket om på terminal i Oslo, og det kan være nye paller som tillegges sendingen på samme sted. Ved mottak i Europa skjer ofte samme prosessen og her blir det ofte feil og større forsinkelser, som følge av ulik merkepraksis. Dette bidrar til å forringe ferskheten på norske sjømatprodukter.

En felles standard på europeisk nivå vil bidra til å fjerne enkelte tekniske hindre i vareflyten av sjømat fra Norge til EU.

Dårlig merking av fiskekasser og paller har skapt mye hodebry for distribusjon og leveranse av fisk, særlig for transportørene, både nasjonalt og internasjonalt. De frakter fisk fra mange

forskjellige pakkerier, frakter den til en sentral distribusjonsterminal, for omlasting til videre distribusjon til Europe eller globalt. Erfaringene har vist at sjømat produktene ofte blir sendt til feil mottaker grunnet dårlig merking. I tillegg har det vært viktig for Norske sjømat eksportører å ligge i forkant gjennom å dokumentere sporbarhet og informasjon om kvalitet på sjømat for eksport.

Løsningen på denne utfordringen har vært at Norge har foreslått å utvikle en felles Europeisk standard for merking av distribusjonseenheter for fiskeri- og akvakulturprodukter, med at Norge bør ta ledelse på et europeisk arbeid.

2.3. Prosjektorganisering

Standard Norge utvikler Norsk standard og er ISO og CEN sin representant i Norge. Standard Norge kan på vegne av norske interesser foreslå utvikling av nye standarder i Europa (CEN - European Committee for Standardization) eller internasjonale (ISO). Standardisering kan forenkle og gi forutsigbarhet for norske interesser, både offentlig og privat.

Gjennom Standard Norge sitt medlemskap i CEN er det sikret norsk lederskap og sekretariat for utviklingen av en Europeisk standard – EN 17099 *Information technology — Fishery and aquaculture products — Requirements for labelling of distribution units and pallets in the trade of fishery and aquaculture products*. Utviklingen av EN 17099 under norsk ledelse har ivarettat norske interesser og sikrer kontroll på at arbeidet er i tråd med nasjonale krav og NS 9405.

Prosjektet er organisert gjennom CEN (European Committee for Standardization) som prosjektgruppe (CEN/TC 225/WG4) og den norske komiteen (SN/K 535) som styringsgruppe.

For å sikre nødvendig forankring og støtte frem mot publisering, har Standard Norge arbeidet for å engasjere de viktigste landene for norsk sjømat eksport. Styringsgruppen har bidratt med å prioritere de viktigste handelspartnerne for norsk sjømat eksport.

Tabell viser styringsgruppens prioriterte land, hvilke land som deltar med eksperter og i hvilke land prosjektet har gjennomført møter.

Prioriterte land	Land som deltar med ekspert(er)	Land – fysiske møter
Danmark	X	
Finland	X	
Frankrike	X	
Irland	X	X
Norge	X	X
Tyskland	X	X
Island		
Portugal		
Spania		X
Italia		X
England		

2.3.1. Styringsgruppen (Nasjonalt)

Styringsgruppen (den nasjonale komiteen SN/K 535) har gjennomført totalt 5 møter for å kvalitetssikre utkast til Europeisk standard. Den nasjonale komiteen er sammensatt med aktører fra næringen, for å sikre at EN 17099 i størst mulig grad ivaretar nasjonale interesser og følger etablert praksis i NS 9405.

Styringsgruppens medlemmer

Virksomhet	Rolle	Navn
EKON AS	Komiteleder SN/K 535 og project lead Europeisk arbeid	Jon Brevig
Bring as	Ekspert	Geir Drabløs
Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfinansiering	Ekspert og finansiør	Berit Hanssen
GS1 Norge	Ekspert	Terje Menkerud
Cermaq Norway asa	Ekspert	Evy Roymo
Seaborn AS	Ekspert	Sandra Sæther
Marel Norge AS	Ekspert	Lars Einar Søvik
Maritech as	Ekspert	Hans Magnus Madssen
Standard Norge	Prosjektleder	Lars Erik Jensen
Schenker	Observatør	Elisabeth Nordeng

2.3.2. Prosjektgruppen (Europeisk)

Prosjektgruppen (Europeisk ekspertgruppe – CEN/TC 225/Working group 4) har gjennomført 2-3 møter i året. Prosjektgruppen har utviklet standarden med den hensikt at det skal være tilgjengelig minst 2 aktører som kan levere og implementere løsningene i henhold til standarden. GS1 og MH10 er to leverandører som skal understøtte virksomhetene som legger standarden til grunn. GS1 har en egen gruppe med spesialister som jobber tett på sjømatindustrien. Prosjektgruppen har forankret NS 9405 og GS1 veilederen i sitt arbeid med NS-EN 17099.

Prosjektgruppens medlemmer (europeisk)

Nasjonalitet	Rolle	Navn
Danmark	Ekspert – GS1	Erik Søgard
Finland	Ekspert – CSB-System	Kim Häggblom
Frankrike	Expert og chair CEN/TC 225	Claude Tetelin
Tyskland	Ekspert – MH10	Rainer Schrundner
Tyskland	Ekspert – MH10	Harald Oehlmann
Tyskland	Ekspert – MH10	Erik Guenter
Irland	Ekspert – GS1	Dennis O`Brian
Irland	Ekspert – NSAI	Anne Marie Crowley
Norge	Project lead Europeisk arbeid	Jon Brevig
Norge	Ekspert – GS1	Terje Menkerud
Norge	Prosjektleder - Standard Norge	Lars Erik Jensen
Polen	Ekspert – Morski Instytut Ryback	Dr inż. Olga Szulecka
Sverige	SIS	Mikael Hjalmarson

3. Problemstilling og formål

3.1. Prosjektets effektmål

Sjømat Norge har understreket viktigheten med en felles standard på europeisk nivå, fordi den vil bidra til å fjerne enkelte tekniske hindre i vareflyten av sjømat fra Norge til EU. Hindrene oppstår som følge av at EU og Norge, til tross for EØS-avtalen, ikke har samme offentlige regelverk angående informasjonsplikt langs verdikjeden bl.a. knyttet til fangstlokasjon og redskap.

En fremtidig europeisk standard vil bidra til å sikre at mottakerne i de ulike europeiske land får den informasjon som Rådsforordning (EU) Nr. 1379/2013, felles markedsordning for fiskevarer og akvakulturprodukter (CMO- forordningen), Matinformasjonsforordningen – Rådsforordning (EU) nr. 1169/2011, Rådsforordning EU nr. 1380/2013 om felles fiskeripolitikk krever at de skal videreformidle til forbrukerne.

Kravene til dokumentasjonen som skal følge med fisken blir mer og mer omfattende, og dette representerer en stadig større utfordring for norske sjømateksportører. Norge er ledende i utviklingen med en nasjonal standard om hvilken informasjon som skal følge produktet. En europeisk standard basert på NS 9405, vil øke norske leverandørers konkurransekraft og redusere deres kostnader.

Det er antatt at logistikk og administrasjonsrutiner i dag utgjør opp mot 15 % av matvarers salgsverdi, derfor er det viktig at standarder for informasjonsbærere blir implementert for å effektivisere verdikjedene.

Samtidig forventer kjøpere og forbrukerne av fiskeri- og akvakulturprodukter mer konkret informasjon om opprinnelse og kvalitet.

"Kundene og alle ledd i verdikjeden vil ha mer og mer åpen informasjon som sikrer trygg og bærekraftig mat. At Norge er i førerretet med standarder og bygging av verdiøkende digitale tjenester rundt fisken er svært bra for merkevaren Norge, og ikke minst vil det øke vår internasjonale konkurransekraft og gi oss nye forretningsmuligheter, sitat tidligere adm. direktør i Innovasjon Norge Anita Krohn Traaseth".

"For oss er dette en viktig milepæl i våre anstrengelser for å effektivisere sjømattransporten nasjonalt og internasjonalt. DB Schenker henter sjømat fra en rekke leverandører langs kysten og ser fram til å få en felles europeisk standard for merking av fiskekasser. Dette viser at Norge har kompetanse som det internasjonale næringslivet trenger, sier adm. direktør Michael Holmstrøm i Schenker AS".

"Norge er helt i verdensklasse når det gjelder forvaltning, miljø og kunnskap. Et godt system for dokumentasjon og sporing vil gi aktørene fordeler ved salg og markedsføring. Derfor er Norges sjømatråd en del av dette spleiselaget og ser fram til at standarden blir tatt aktivt i bruk, sitat fra tidligere adm. direktør i Norges sjømatråd, Terje E Martinussen".

"En europeisk standard, basert på norsk kompetanse vil styrke merkevaren «norsk sjømat», og vi er stolte av å kunne bidra til å gi norske eksportører bedre rammebetingelser, sier adm. direktør i Standard Norge, Jacob Mehus".

Standard Norges komite har bidratt til lederskap og påvirket det Europeiske arbeidet i tråd med norske interesser og bidratt til at norske eksportører oppnår de fordeler og konkurransefortrinn som NS 9405 skal bidra med i en europeisk implementering.

Forventet nytteverdi

- Det er antatt at logistikk og administrasjonsrutiner i dag utgjør opp mot 15 % av matvarers salgsverdi, derfor er det viktig at standarder for informasjonsbærere blir implementert for å effektivisere verdikjedene.
- Kjøpere og forbrukerne av sjømat forventer mer og mer konkret informasjon om sjømatens opprinnelse og kvalitet.
- Informasjon om fangstdato, pakkedato, opprinnelse og annen opplysning om fisken kan leses av alle i hele verdikjeden, fra fangstledd, mottak og distribusjon.
- Norge vil oppnå konkurranse fordeler gjennom å ta lederskap i dette viktige Europeiske arbeidet.
- En Europeisk standard med felles merking vil gi bedre sporbarhet, raskere logistikk som vil styrke norske sjømat bedrifters konkurransevne nasjonalt og i Europa.

3.2. Prosjektets resultatmål

Prosjektets resultatmål har vært å utvikle en europeisk standard, slik at alle land i Europa får en felles standard for krav til merking av distribusjonseenheter og paller ved omsetning av fiskeri- og akvakulturprodukter, basert på NS 9405:2014.

Målgruppe: Alle 31 medlemsland i CEN og alle produsenter og eksportører av sjømat.

Europeiske forordninger står helt sentralt i arbeidet. Standarden er utviklet for å gjøre det enklere å etterleve EU krav, og helt konkret vise til hvilken informasjon som skal registreres, gjennom alle ledd i verdikjeden for å sikre sporbarhet for alle fiskeri- og akvakulturprodukter. I utviklingen av standarden er det i tillegg til EU-forordningene gjennomgått og vurdert hvilke Europeiske og internasjonale standarder som skal være normative og informative referanser i standarden.

Den Europeiske standarden har vært på 3 avstemminger der det har vært kritisk for prosjektet å sikre 2/3 flertall og ingen NEI stemme.

Standard Norge har sammen med aktørene sikret tilstrekkelig stemmer for at standarden EN 17099 ble publisert 18. mars 2020 i Europa.

Standard Norge har startet oversettelse og jobber med den norske komiteen for å ferdigstille NS-EN 17099. NS-EN 17099 planlegges for fastsetting senest 11. juni 2020, samtidig skal NS 9405 tilbaketrekkes.

Standard Norge er på lik linje med andre medlemsland pålagt å trekke tilbake nasjonal standard. NS 9405 vil bli tilbaketrukket i henhold til CEN regler, senest mai 2020.

For å sikre fremdrift og tilstrekkelig støtte i Europa har arbeidsgruppen jobbet ut fra en tiltaksplan som blant annet inkluderer følgende tiltak:

- Utvikling av en europeisk standard med krav til etiketter for merking av distribusjonseenheter og paller ved omsetning av fiskeri- og akvakulturprodukter
- Rekruttere norske eksperter til deltakelse i speilkomite og til deltakelse i europeisk komite;
- Rekruttere europeiske eksperter til deltakelse i det europeiske arbeidet;
- Gjennomføre 2-3 møter i året for å sikre fremdrift og forankring av tiltakene som standarden er bygget opp rundt;
- Forankre arbeidet i kommisjonen for å sikre at standarden er i tråd med gjeldende direktiver og forordninger;
- Sikre leveranser og utvikling av standarden i tråd med CEN regler og tidsfrister;
- Forankring og synliggjøring av arbeidet i de prioriterte landene samtidig med forsøk på å rekruttere eksperter;

Prosjektgruppen har startet sitt arbeid med utgangspunkt i den norske standarden NS 9405 og GS1 sin veileder: Fish Traceability in Europe. Arbeidet er i sin helhet basert på å utvikle standarden i tråd med EU forskrifter.

Figur 1 nedenfor viser et eksempel med illustrasjon på hvilken informasjon som skal følge fiskeri- og akvakulturprodukter og hvordan denne informasjon skal være presentert på etiketten.

The diagram illustrates a fish label with various information fields and icons representing different stages of the supply chain and traceability tools. The label is divided into several sections:

- Vessel Information:** Vessel Name: IE 372 EC D682 MFV Celtic Fisher, Vessel Id: 5988881234567, Producer Name: IE 372 EC D682 MFV Celtic Fisher, Producer Id: 5988881234567, Supplier Name: IE 123 EC Sample Fish Distributors Ltd., Supplier Id: 5988881234589. A circular logo contains 'IE 1234 EC'.
- Product Information:** Product Name: 11/15 Male - Irish Sea, Species: NEP Nephrops Norvegicus, Preservation: Frozen, Presentation: Whole, Freshness: E, Storage Temp: -18°C, Ingredients/Allergens: Nephrops Norvegicus, Sodium Metabisulfite (E223).
- Traceability Information:** Catch Dates: 20-Feb-2017, 22-Feb-2017, Freeze Date: 22-Feb-2017, Best Before: 22-Feb-2018, Prod. Method: 01 Caught At Sea, Fishing Gear: 11.2 Mechanised dredges including suction dredges, Catch Area: 27.7, Irish Sea, West of Ireland, Porcupine Bank, Eastern English Channel, Western English Channel, Bristol Channel, Celtic Sea North, Celtic Sea South, Southwest of Ireland - East and Southwest of Ireland - West.
- Batch and Quantity:** Batch: 123456, Qty.: 1, Net Wt: 3.00 Kg.
- QR Code:** A QR code is located in the bottom right corner of the label.

Icons around the label represent different stages and tools: a fishing boat, a factory, a lobster, a calendar, a fishing boat, a globe, a scale, and a barcode scanner.

Figur 1 Eksempel på en etikett og hvor informasjonen skal plasseres

NS-EN 17099 har en del utvidete funksjoner og krav i forhold til NS 9405. De fleste av disse er spilt inn fra GS1 som nødvendige krav for å etterleve EU-forordninger og annen informasjon som det kan stilles krav om gjennom leveransekjeden.

De mest inngripende endringene i NS-EN 17099 versus NS 9405 finner vi i Kapittel 4 .3 Oversikt over de mest relevante informasjonselementene.

Utformingen av etiketten følger i hovedsak følgende informasjonskategorier ordnet fra øverst til nederst og er listet i 4 tabeller:

- 1) identifikasjon av organisasjon («juridisk person»)
- 2) produktspesifikke dataegenskaper;
- 3) partispesifikke dataegenskaper;
- 4) varespesifikke dataegenskaper.

For mer informasjon om disse tabellene se fullstendig oversikt i NS-EN 17099:2020.

Den Europeiske standarden går i enkelte tilfeller ut over disse forskrifter og forordninger.

Rådets forskrift EC, 1224/2009, krever at fisk og akvakultur produkter skal være sporbare i alle faser av produksjon, prosessering og distribusjon, fra fangst eller høsting til detaljhandel.

Standarden referer til tre viktige EU-forordninger som styrer de lovfestede kravene når det gjelder etikettering. En uttømmende liste over relevante forordninger er gitt i litteraturlisten eller i standardens tillegg A, tabell 1 til 4:

- 1) Forordning (EF) nr. 178/2002 om allmenne krav i næringsmiddelregelverket;
- 2) Forordning (EF) nr. 1224/2009 om et felles kontrollsystem for å sikre samsvar med reglene for den felles fiskeripolitikk;
- 3) Forordning (EU) nr. 1379/2013 om den felles markedsordning for fiskerivarer og akvakulturprodukter.

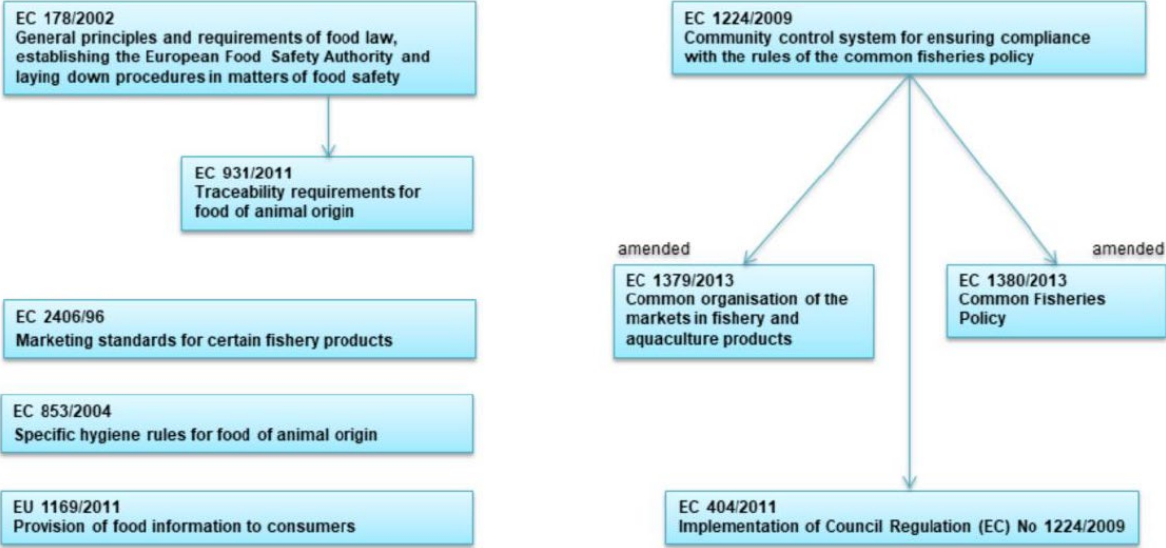
Behovet for sporbarhet i næringsmiddelindustrien er beskrevet i artikkel 18 i sporbarhetsforordningen, (EF) nr. 178/2002. Videre fastsetter den at næringsmidler som markedsføres i Det europeiske fellesskap, skal være tilfredsstillende etikettert eller identifisert for å lette sporbarheten av dem.

I forordning (EF) nr. 1224/2009 artikkel 58 nr. 1) fastsettes det at «alle partier med fiskerivarer og akvakulturprodukter skal være sporbare på alle trinn av produksjon, foredling og distribusjon, fra fangst eller høsting til detaljsalg».

I tillegg fastlegger artikkel 58 nr. 5 i samme forordning minstekrav til etikettering og informasjon for alle partier av fiskerivarer og akvakulturprodukter.

I artikkel 67 nr. 8 i forordning (EU) nr. 404/2011 angis det at «når informasjon er festet på partiet ved hjelp av et identifikasjonsverktøy, for eksempel en kode, en strekkode, en elektronisk databrikke eller en lignende innretning, skal driftsansvarlige som bruker slike verktøy, sikre at de er utviklet på grunnlag av internasjonalt anerkjente standarder og spesifikasjoner».

Figur 1 viser de mest relevante EU-forordningene som det refereres til i NS-EN 17099.

Figur 1 EU-forordningene i NS-EN 17099

4. Prosjektgjennomføring

4.1. Beskrivelse av metodikk

Standardisering som metode er valgt for å involvere alle 31 medlemsland i CEN (European Committee for Standardization). Metoden innebærer gjennomføring i henhold til regler for europeisk standardisering (CEN) og Standard Norges standardiseringsregler.

Gjennom økt samarbeid nasjonalt og internasjonalt, er det mulig å utvikle felles løsninger som forenkler handel over landegrensene, da spesielt i Europa. Samarbeid på tvers av landegrenser i Europa vil bidra til enklere og raskere leveranse av fiskeri- og akvakulturprodukter.

Standard Norge sitt arbeid med utvikling av standarder forankres i praksis i nasjonale komiteer, der det jobbes med å avklare og prioritere nasjonale behov og identifisere hvilke prosjekter som har særlig nasjonal interesse. For dette prosjektet er arbeidet gjennomført i den europeiske standardiseringskomiteen CEN/TC 225 AIDC technologies, i arbeidsgruppe for Automatic ID Applications.

Ved å delta i nasjonale komiteer kan norske virksomheter påvirke retningsvalg (hvilke internasjonale komiteer som skal prioriteres) og hvilke internasjonale standarder (prosjekter tilhørende de ulike komiteene) som skal prioriteres og følges opp for nasjonal adopsjon.

Utfordringen med denne metoden er å engasjere Europa og alle 31 medlemslandene.

4.2. Gjennomføring av prosjektet

4.2.1. Prosjektets delmål

For å levere på prosjektets hovedmål, er prosjektet og leveransene delt inn i følgende delmål:

- Foreslå nytt standardiseringsarbeid basert på NS 9405 til den europeiske standardiseringsorganisasjonen CEN.
- Etablere norsk sekretariat dersom forslag til ny standard aksepteres i CEN
- Utpeke norsk leder for den europeiske komiteen/prosjektgruppen
- Oppnevne norske eksperter til deltakelse i speilkomite og til deltakelse i europeisk komite
- Tilrettelegge for at norske eksperter deltar aktivt i utviklingen av en europeisk standard
- Engasjere Europa til deltakelse i utviklingen av den Europeiske standarden
- Etablere samarbeid med utekontorene til Innovasjon Norge, Sjømatrådet, etc. for bedre forankring i Europa.
- Holde innlegg om prosjektet for å orientere om fordelene med standarden.
- Rapportere fremdrift i prosjektet med basis i arbeidet som pågår i komiteen og europeisk, med milepæler og økonomi i forhold til fremdriftsplan og budsjett.

4.2.2. Prosjektets arbeidsplan og milepæler

Gjennomføringen av prosjektet er basert på CEN standardiseringsregler og milepæler. Tabellen under viser alle fasene fra forslag til ny standard er godkjent, ulike høringsrunder og frem til NS-EN 17099 er oversatt og publisert.

Phase in development	Event milestones	Confirmed
Proposal and decision on WI	Proposal of Preliminary WI	2016-04-20
Drafting of 1st working doc	Circulation of 1st WD	2016-11-28
Consensus and consolidation	Dispatch ENQ draft to CMC	2018-01-19
Translation of draft	Start of draft translation	2018-03-01
Enquiry	Submission to Enquiry	2018-05-03
Enquiry	Closure of Enquiry	2018-07-26
Formal Vote	Submission to Formal Vote	2019-11-07
Formal Vote	Closure of Formal Vote	2020-01-02
Finalization of draft for FV	DOR/Ratification	2019-11-11
Publication	Confirmed publication	2020-03-18
Oversette NS-EN 17099 til Norsk		
Trekke tilbake NS 9405 og erstatte denne med NS-EN 17099, oversatt til Norsk.	DOW/Completion withdrawal national standard -NS 9405	2020-05-11
Fastsette NS-EN 17099 på Norsk		2020-06-11

Standard Norge startet arbeidet med å forberede forslag til en ny standard januar 2016 og forslaget ble godkjent av CEN/TC 225 i april 2016, med bare 5 aktive deltakere av totalt 31 CEN medlemsland. CEN reglene stiller krav om minst 5 land og minst 5 eksperter for godkjenning.

Arbeidet er organisert gjennom en ny prosjektgruppe i CEN/TC 225.

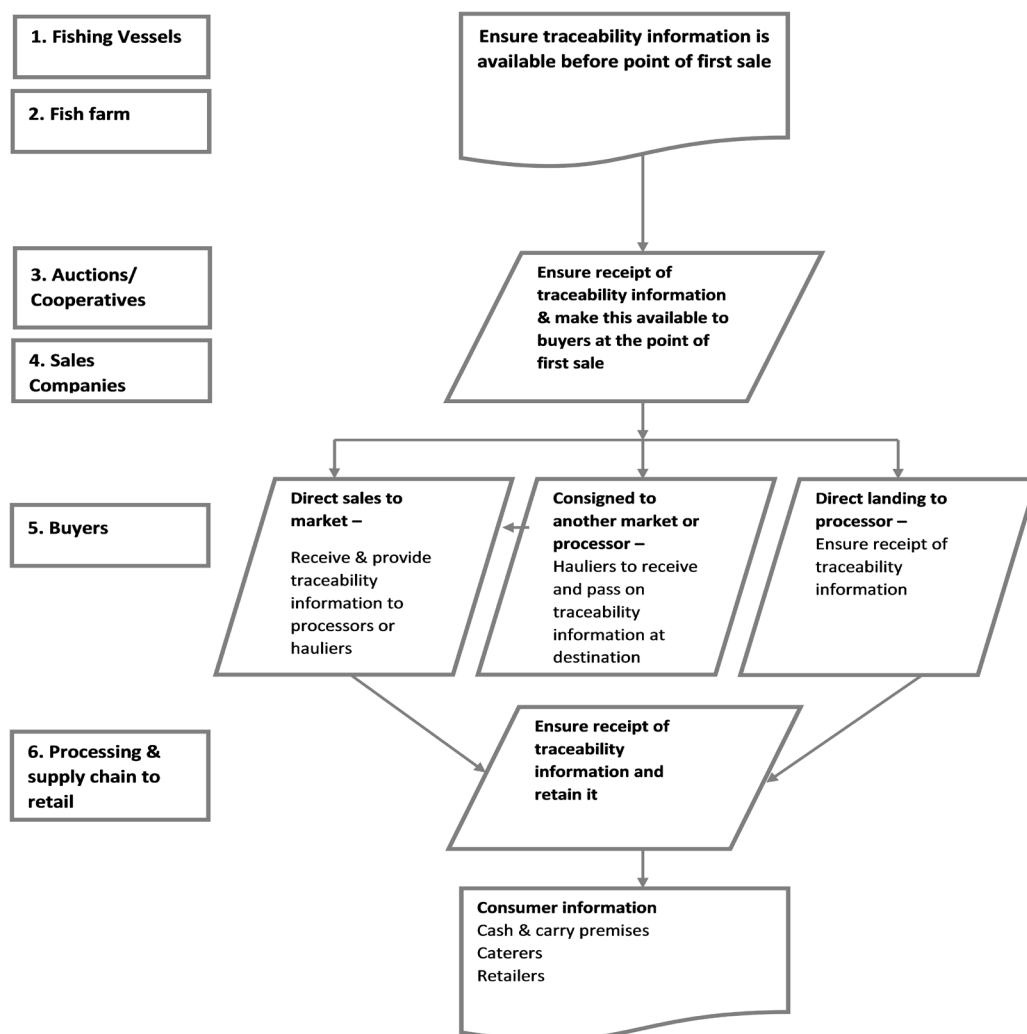
Den norske komiteen ble Re-oppnevnt med nytt mandat og nye medlemmer for å følge opp det europeiske arbeidet og sikre at den europeiske standarden ivaretar norske interesser og styrker norske leverandørers konkurransekraft. Den norske komiteen har fungert som styringsgruppe for å sikre at norske interesser er ivaretatt i den Europeiske standarden.

Normert utviklingstid for en europeisk standard er 36 mnd. Europeisk standardisering har klare retningslinjer for leveranser og angir tid for når de ulike utgavene av standarden skal være ferdig. Prosjektet har blitt utfordret gjennom flere land som har kommet til veldig sent i utviklingsperioden, f.eks. Sverige. Tyskland og Irland har egne reguleringer for sporbarhet på fiskeri- og akvakulturprodukter. Standardisering innebærer god forankring i de respektive landene og er basert på konsensus. For å oppnå tilstrekkelig støtte for standarden i Europa, ble det kritisk for gjennomføringen av prosjektet at Sverige, Tyskland og Irland fikk aksept for sine forslag til endringer. Disse endringene medførte en forsinkelse på ca. 12 mnd.

Den Europeiske standarden EN 17099 *Information technology - Fishery and aquaculture products - Requirements for labelling of distribution units and pallets in the trade of fishery and aquaculture products*, er utviklet med basis i NS 9405, men er blitt mer konkret og mer omfattende enn kravene som er nedfelt i NS 9405. EN 17099 er komplementert med nyere krav fra flere sentrale EU direktiver, inklusive krav om fangstredskap, fangstområde, og lokasjon på oppdrettsanlegg. Standarden vil derfor være svært nyttig for alle norske virksomheter som eksporterer sjømatprodukter til Europa og for europeiske virksomheter som trenger hjelp med å sikre lik merking og utvidet funksjon på sporbarhet.

Ved utarbeidelsen av den europeiske standarden er det lagt større vekt på sikker sporbarhet gjennom hele verdikjeden. Spesielt har arbeidsgruppen orientert seg mot EU forordninger utarbeidet for merking og sporing av næringsmidler. Se figur 2.

Figur 2 viser leveransekjeden fiskeri- og akvakulturprodukter og hvor sporbarhetsdata skal samles, fra fangst eller høsting ut til forbruker.

Figur 2 fiskeri- og akvakulturprodukter skal være sporbare fra fangst eller høsting gjennom hele leveransekjeden

Arbeidsgruppen startet arbeidet med 5 land, men har siden engasjert noen flere eksperter som har bidratt i gjennomføringen. Følgende land deltok med representanter på kick-off møte i Berlin, juni 2016. Møtet ble organisert av DIN:

- Norge (3)
- Irland (1)
- Tyskland (5)
- Danmark (1)
- Finland (1)

Prosjektgruppen gjennomførte i 2016 3 møter med forberedelse til første utkast til prEN 17099 (circulation of 1st WD) ble ferdigstilt i sitt tredje møte i Dublin, november 2016. I perioden mellom november 2016 og januar 2018 har prosjektgruppen gjennomført, 5 møter for videre arbeid med teksten. Prosjektgruppen kunne ikke komme til enighet med Tyskland slik at prosjektet ble forsinket og Standard Norge ble nødt til å søke CEN om 9 mnd utsettelse på innlevering av standarden til første høringsrunde i Europa. Følgende land har organisert møter for prosjektgruppen:

- Norge (2 møter)
- Irland (2 møter)
- Tyskland (2 møter)
- Spania (1)
- Italia (1)
- Polen (1)

Standard Norge og prosjektgruppen har fra oppstart av prosjektet arbeidet med å engasjere flere eksperter og forankre standarden i disse landene. I samarbeid med Innovasjon Norges utekontorer, har prosjektgruppen gjennomført møter i Spania og Italia. I tillegg har Standard Norge i samarbeid med IN forsøkt å engasjere Island, England og Portugal. Det har ikke lyktes prosjektgruppen å rekruttere eksperter fra disse landene til deltakelse eller få til møter.

Standard Norge har i samarbeid med IN vært til stede på Seafood Brussel, både i 2017 og 2018. Sammen med IN er det holdt presentasjon om arbeidet og viktigheten av å være med å "sette standarden" for merking i Europa. Det er laget flere nyhetssaker på engelsk inklusiv engelsk pressemelding ved oppstart av prosjektet. Videre har Standard Norge laget en flyer som er oversatt og distribuert på engelsk, fransk, tysk, italiensk, spansk og dansk.

Tittelen har blitt endret flere ganger, men endelig tittel for publisering på norsk: NS-EN 17099 *Informasjonsteknologi — Fiskeri- og akvakulturprodukter — Krav til etikettering av distribusjonsheter og paller i handel med fiskeri- og akvakulturprodukter.*

Kommisjonen arbeider med revisjon av forordning (EF) nr. 1224/2009 og har vist spesiell interesse for arbeidet med den Europeiske standarden. Prosjektleder har på invitasjon besøkt *European Commission Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries*, for å orientere om den europeiske standarden. Etter presentasjon i Brussel registrerte Sverige en ekspert som har bidratt med innspill. Tekniske endringer fra Sverige, som dessverre har kommet noe sent i prosessen, medførte at standarden ikke ble godkjent og ble sendt på en ny Formal Vote i Europa. Sveriges bidrag medførte ytterligere 6 mnd. forsinkelse i fremdriftsplanen.

Utviklingen av standarden og adopsjon i Europa er helt avhengig av støtte fra disse landene (Sverige, Tyskland, Irland og Danmark). Standard Norge ble invitert tilbake til European Commission Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries i januar 2019 for å orientere om fremdrift og detaljene i standarden.

Den norske komiteen har gjennomført totalt 5 møter, med gjennomgang og faglig kontroll av innholdet. Komiteens medlemmer har bidratt til å sikre at etikettene stemmer med norsk praksis (NS 9405) og videre sikret at innholdet ikke er i strid med Mattilsynets reguleringer og øvrige lov krav.

Den norske komiteen er nå i gang med faglig kontroll på oversettelsen av NS-EN 17099. Det planlegges for totalt 2 møter for faglig kontroll av oversettelsen, der siste møte gjennomføres 16 april. NS-EN 17099 skal fastsettes senest 22. juni 2020. Standarden planlegges for Lansering i Trondheim under Nor-Fishing.

Når den europeiske standarden er fastsatt vil NS 9405:2014 bli trukket tilbake og Standard Norge vil markedsføre den europeiske standarden.

5. Oppnådde resultater, diskusjon og konklusjon

5.1. Oppnådde resultater

Den Europeiske standarden ble publisert 18. mars 2020, og blir lansert i Europa i juni 2020.

Den norske komiteen ferdigstiller nå norsk oversettelse av EN 17099 som vil tilføre verdi gjennom bedre kvalitet, bedre sporbarhet, raskere levering, økt effektivitet, og forbedret matsikkerhet, samtidig som norske og europeiske virksomheter sikrer overholdelse av EU-forskriftene og Forordningene.

Standarden bestemmer informasjon som skal inkluderes på etikettene for å sikre at riktig informasjon er tilgjengelig i hele verdikjeden. Standardens strekkoder gir utfyllende informasjon til kjøpere og forbrukere om sjømatens opprinnelse og kvalitet, og er nøkkelen til effektiv elektronisk sporing gjennom hele leveransekjeden i Europa.

Det europeiske arbeidet med utvikling av standarden avsluttes da standarden nå er publisert.

5.2. Diskusjon

Prosjektet har synliggjort at Norge ligger langt fremme hva angår sporbarhet og effektiv logistikk, sammenlignet med andre land i Europa. I Europa dreier mye seg om "dagens fangst" i mindre batcher, som skal distribueres til dagligvarekjedenes ferskvare diskere, mens større deler av norsk sjømat pakkes i store forsendelser og gjøres klar for transport til Europa og andre deler av verden.

Standard Norge har i prosjektet derfor opplevd at det er noe utfordrende å skape et bredt europeisk engasjement rundt utviklingen av denne standarden. Verdikjeden i Europa er noe mer komplisert enn i Norge, delvis fordi det i Europa er mange flere aktører involvert fra fisken er levert på land til den når slutt bruker, og at det i Europa er behov for nye etiketter for hver aktør som behandler et vareparti. Det er veldig mange etiketter fra de ulike aktørene i verdikjeden.

"Dagens fangst" i Europa har større utfordringer med tilgang på informasjon og sporbarhetsdata e.g fangst sertifikater. I Spania skal denne informasjonen være tilgjengelig senest 24 timer etter fangst, som ikke er helt gunstig med tanke på levering av dagens ferske fisk. Gitt en forsinkelse i tilgang på alle sporbarhetsdata for villfanget fisk, blir det tidvis gjort tilpasninger for raskere levering. Det antas at dette også er gjeldende praksis i andre EU-land.

Til tross for ulik praksis i Norge og Europa er det likelydende krav til sporbarhet. EU forordningene er klare på hvilken informasjon som skal følge fisk og aquakultur produktene og hvordan produktene skal merkes gjennom hele verdikjeden.

Det er derfor kritisk for Norge at eksportrettede virksomheter, myndigheter og andre viser til kravene i standarden i dialog med kunder i Europa, for å sikre en bredere aksept og adopsjon.

For å sikre at Europa etablerer en felles praksis for merking, anbefales det en større nasjonal oppfølging for å sikre bedre vareflyt av norske fiskeri- og akvakulturprodukter til Europa, som da vil gi ønsket gevinst for norske sjømat eksportører

5.3. Konklusjon

Utvikling av en Europeisk standard basert på NS 9405 har vist seg noe mer utfordrende enn først antatt. Standard Norge har levert i henhold til komiteens ønske om utvikling av en Europeisk standard, men det har tatt noe lenger tid enn planlagt.

Europeisk adopsjonen av den nye standarder EN 17099 vil nok ta noe tid, men det forventes at den reviderte EU forordningen EC 1224/2009 vil bidra til strengere Europeiske krav, hvor standarden vil hjelpe Europa til å etterleve krav til sporbarhet gjennom hele verdikjeden.

Standarden vil derfor være svært nyttig for alle norske virksomheter som eksporterer sjømatprodukter til Europa og for europeiske virksomheter som trenger hjelp med å sikre lik merking og utvidet funksjon på sporbarhet.

6. Hovedfunn

Til tross for en del utfordringer med å utvikle standarden i Europa har prosjektet levert på målene. Hovedfunnene fra leveransene i prosjektet er oppsummert med 6 punkter:

- Kommissjonen arbeider med revidering av EU forordningen EC 1224/2009.
- Standardisert etikettering vil øke kvaliteten og tilgjengeligheten av sporbarhetsdata og understøtte interoperabiliteten mellom informasjonsteknologisystemer, men:
- EN 17099 er komplementert med nyere krav fra flere sentrale EU forordninger, inklusive krav om fangstredskap, fangstområde, og lokasjon på oppdrettsanlegg.
- EN 17099 har flere krav til sporbarhet gjennom hele verdikjeden
- Adopsjon av EN 17099 i Europa vil sannsynligvis ta noe tid og fordrer oppfølging fra alle aktørene, inklusive myndigheter.
- Forbedret sporbarhet vil gjøre det vanskeligere å drive handel med illegale, ikke innrapporterte og uregulerte fiskeri- og akvakulturprodukter.

7. Leveranser

Dette prosjektet har to leveranser:

- EN 17099 *Information technology — Fishery and aquaculture products — Requirements for labelling of distribution units and pallets in the trade of fishery and aquaculture products. (Publisert 18. Mars 2020).*
- NS-EN 17099 *Informasjonsteknologi — Fiskeri- og akvakulturprodukter — Krav til etikettering av distribusjonseenheter og paller i handel med fiskeri- og akvakulturprodukter. (planlagt fastsatt juni 2020).*